

отсутствие контролируется доминантным геном-ингибитором локализованным в геноме *D*. Темная окраска колоса контролируется несколькими генами с кумулятивным эффектом. Выделены растения трансгрессивные по длине колоса, количеству колосков у нем и озерненности колоса. Предлагается использовать естественные гибриды *T. miguschovae* с мягкой пшеницей для получения селекционно ценных форм.

Ключевые слова: *T. miguschovae*, амфиплоид, мягкая пшеница, отдалённая гибридизация, наследование, формообразование, маркерные признаки

E.V. Tverdokhleb, R.L. Boguslavsky

National center of genetic resources of plants of Ukraine

Institute of plant-grower is the name of V.Ya. Yur'eva NAAN Ukraine, Kharkov

INHERITANCE OF TRAITS IN HYBRIDS OF *TRITICUM MIGUSCHOVAE* ZHIROV WITH BREAD SPRING WHEAT, VARIETY HEROINYA

The form building processes at hybridization of two collection samples of *T. miguschovae* with bread wheat, variety Heroinya is studied. F₁ plants inherited qualitative traits as from bread wheat as from *T. miguschovae*. The samples of *T. miguschovae* difference by character of transferring qualitative and quantitative traits to hybrid progeny, what may be explained by the presence *D* genomes from different sources of *Ae. tauschii* in their genotypes. In hybrids of *T. miguschovae* with bread wheat, the spikelet pubescence is inherited as a recessive trait, absence of which is controlled by dominant gene-inhibitor localized in the genome *D*. The dark color of ear is controlled by several genes with cumulative effect. Transgressive plants for ear length, number of spikelets and grain content in ear are revealed. It is proposed to use natural hybrids of *T. miguschovae* with bread wheat for obtaining of breeding valuable forms.

Key words: *T. miguschovae*, amphiploid, bread wheat, distant hybridization, inheritance, form building, marker traits

Рекомендує до друку

Надійшла 24.11.2009

М.М. Барна

УДК 581.6

Н.Я.ХЛИСТУН¹, М. Г. МАЛОВАНЮК¹, І.Т.ПАЛАМАР²

¹Чернівецький факультет Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» вул. Головна, 203А, Чернівці, 58000, Україна

²Ботанічний сад Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича вул. Федьковича, 11, Чернівці, 58000, Україна

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ НЕДЕРЕВНИХ РЕСУРСІВ ЛІСУ СТОРОЖИНЕЦЬКОГО ДЕРЖСПЕЦЛІСГОСПУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Дослідженнями встановлено, що на території Сторожинецького держспецлісгоспу розвиваються наступні види використання недревної продукції лісу: бджільництво, збір лікарських, плодово-ягідних рослин, березового соку на ділянках, що призначені для проведення рубок головного користування та збір грибів.

Ключові слова: лікарські рослини, плодово-ягідні ресурси, недревні ресурси лісу, лісові екосистеми, продуктивність

У сучасних умовах глобальної екологічної кризи на нашій планеті збереження лісів є надзвичайно важливим, суттєвим і необхідним фактором не лише для екологічної стабілізації

довкілля в цілому, але й збереження сприятливого для здоров'я та життєдіяльності людини стану навколишнього природного середовища, задоволення її потреб у відпочинку, фізичному розвитку і спорті, в лікарських та інших сировинних засобах [5].

Нераціональне природокористування призвело до зниження стійкості ландшафтів, порушення їх здатності до самоочищення та самовідновлення, загострило протиріччя між зростаючими потребами суспільства та можливостями природних комплексів витримувати антропогенне навантаження і забезпечувати всю сукупність факторів, які визначають якість середовища, його комфортність та екологічне благополуччя населення [2].

Знання про ліси в історичному аспекті стали теоретичною, методологічною і практичною основою функціонування природно-заповідної справи, яка було нерозривно пов'язана з розвитком лісового та мисливського господарства. Нині вже є очевидним, що ліс володіє як матеріальними, так і нематеріальними духовними цінностями. На сьогоднішній день проникнення ідей заповідного лісознавства в традиційне лісове господарство ставить перед Україною, як європейською державою, такі найголовніші завдання:

- покращення екологічного стану країни згідно з конституційним правом народу на чисте довкілля через створення географічно репрезентативної мережі лісових природно-заповідних територій;
- перехід на збалансоване співвідношення земель природно-заповідного фонду з іншими категоріями лісових земель, що має стати обов'язковою складовою сталого розвитку країни;
- пріоритетність збереження біотичного та ландшафтного біорізноманіття лісів через формування національної екологічної мережі України, організацію системи екологічного моніторингу лісових природоохоронних територій та управління ними, підвищення рівня екологічної та природоохоронної свідомості населення [5].

З метою організації багатocільового використання лісів України необхідні всебічні знання про лісові екосистеми. Без знань їх біологічних і екологічних властивостей неможливо розумно створювати, формувати і вирощувати високопродуктивні лісостани, а без знань недревних, рекреаційних, соціальних цінностей лісу неможливо організувати комплексне раціональне лісове природокористування.

Матеріал і методи досліджень

Дослідження проводили впродовж 2007-2009 років на території Сторожинецького держспецлісгоспу агропромислового комплексу, яке знаходиться на території Чернівецької області. Територія держспецлісгоспу відноситься до трьох лісорослинних районів: ялицево-букові ліси Східного Прикарпаття з висотою над рівнем моря 300 - 540 м, буково-дубові рівнинні ліси (140-500 м) і буково-ялицеві ліси північного мегасхилу (400-800 м).

Визначення рослин проводили загальноприйнятою методикою за допомогою визначника [4].

Також аналізувалися матеріали звітності Сторожинецького держспецлісгоспу агропромислового комплексу.

Результати досліджень та їх обговорення

Сторожинецький держспецлісгосп АПК створений у 2001 р. згідно з наказом Міністерства аграрної політики України від 01.02.2001 р. № 10 на базі Сторожинецького міжгосподарського лісгоспу та організаційно входить до об'єднання «Чернівціагроліс». Землі лісового фонду лісгоспу становлять 15,8 тис.га та закріплені за п'ятьма лісництвами. Площа лісів першої групи - 5,3 тис. га, другої - 10,5 тис.га.

Лісове господарство в районі розташування лісгоспу є основним в економіці. Чільне місце в діяльності лісгоспу посідає підвищення якісного складу і продуктивності лісів шляхом ефективного лісовідновлення із впровадженням у лісові культури інтродуцентів, проведенням у букових та ялицевих деревостанах рівномірно-поступових рубок, збереження і підвищення захисних властивостей насаджень, комплексне і раціональне використання всіх багатств лісу

[6]. В цілому клімат району розташування держлісгоспу сприятливий для вирощування таких порід як дуб, ялина, ялиця, а також таких цінних медоносів як липа, акація біла, іван-чай, малина. Ліс відіграє надзвичайно важливу роль для бджільництва. Найбільш високі збори отримують господарства, що використовують медозбір із дерев, кущів і трав'янистих медоносів лісу. Як джерела медозбору найбільшу цінність являють собою ліси з розрідженим деревостаном, полянами, узліссями. Під покривом лісу багато зустрічається медоносних чагарників, чагарничків і трав. Ліси з переважанням хвойних порід, як правило, цінності для бджільництва не представляють, оскільки там нема умов для росту медоносних чагарників і трав. Але по узліссях і галявинах таких лісів зустрічаються цінні медоноси. Значну цінність являють собою вирубки, особливо після вирубування хвойного лісу, оскільки на другий рік появляється іван-чай, медозбір з якого можна використовувати впродовж 5-6 років. В подальшому іван-чай витісняється малиною, що теж є цінним медоносом. Потім ці медоносні рослини витісняються молодим лісовим підростом [1].

Медоносність лісів Чернівецької області збільшується від Прут-Дністровського межиріччя до гірської зони. Основними медоносами в межах Прут-Дністровського межиріччя є робінія псевдоакація, липа серцелиста, глід, клен, верба. У гірських місцевостях основними медоносами є іван-чай, малина, горобина. Отже, змінюються природні умови, змінюються і домінуючі медоноси. Спостерігається тенденція збільшення нектаропродуктивності угідь з підвищенням висоти над рівнем моря. Можливо, це пов'язано з тим, що в передгірних і гірських лісах наявна велика площа зрубів, які вкриті малиною, іван-чаєм та іншими медоносними рослинами.

Лісові угіддя Сторожинецького держспеціалізованого АПК віднесено до категорії низької нектаропродуктивності (6 кг/га). За даними обласного управління лісового господарства у Чернівецькій області в межах Сторожинецького держспеціалізованого АПК площа поширення основних медоносів значна і в перерахунку на повне покриття складає майже 2000 га. Основними медоносами у Сторожинецькому держспеціалізованому АПК є малина, іван-чай, липа серцелиста, робінія псевдоакація та клен гостролистий, які дають основну масу нектару. На основі площі поширення основних медоносних порід та їх нектарності можна дати оцінку медопродуктивності угідь Сторожинецького держспеціалізованого АПК (табл. 1).

Таблиця 1

Прогноз медопродуктивності угідь та кількості бджолосімей Сторожинецького держспеціалізованого АПК

№ п/п	Медоноси	Медопродуктивність у переводі на повне покриття		Можлива кількість бджолосімей
		нектару в кг/га	на всій площі ц/га	
1.	Липа серцелиста	500	125	63
2.	Робінія псевдоакація	850	68	34
3.	Клен гостролистий	250	57,5	29
4.	Верба козяча	150	3	2
5.	Вишня, черешня	25	1,25	1
6.	Яблуна, груша	25	0,5	1
7.	Горобина звичайна	30	19,5	10
8.	Малина звичайна	40	578,8	187
9.	Чорниця звичайна	45	24,3	8
10.	Іван-чай вузьколистий	400	640	380
11.	Медоноси на сінокосах	30	29,4	15
	Разом:	-	1547,25	730

У Сторожинецькому держспеціалізованому АПК медопродуктивність угідь є однією з найвищих в області.

Узагальнені дані про сировину та час заготівлі плодово-ягідних та лікарських рослин Сторожинецького держспеціалізованого агропромислового комплексу наведено в табл. 2.

Характеристика заготівлі плодово-ягідних та лікарських рослин Сторожинецького держспеціалізованого агропромислового комплексу

Вид	Місцезростання	Час заготівлі сировини
<i>Rosa canina L.</i>	схили, узлісся, вздовж доріг	вересень-жовтень
<i>Sorbus aucuparia L.</i>	береги річок, узлісся	вересень-жовтень
<i>Rubus idaeus L.</i>	вирубки, узлісся	липень-серпень
<i>Rubus caesius L.</i>	вирубки, узлісся	липень-серпень
<i>Fragaria vesca L.</i>	лісові галявини, узлісся, на луках і трав'янистих схилах	червень-липень
<i>Malus sylvestris Mill.</i>	узлісся, чагарники, схили	вересень-жовтень
<i>Cerasus avium (L.) Moench.</i>	галавини, узлісся	липень
<i>Purus communis L.</i>	галавини, узлісся	вересень-жовтень
<i>Vaccinium myrtillus L.</i>	хвойні, мішані ліси, узлісся, схили, вирубки	липень-серпень
<i>Aronia macrocarpa L.</i>	посадка	вересень - жовтень
<i>Arnica montana L.</i>	гірські луки, узлісся	липень-серпень
<i>Tanacetum vulgare L.</i>	береги річок, узлісся, просіки та біля доріг	липень-серпень
<i>Tussilago farfara L.</i>	схили, в ярах та на стрімких берегах річок	квіти- навесні, листя - у кінці травня і в червні
<i>Achillea millefolium L.</i>	луки, узлісся, галявини	червень-серпень
<i>Potentilla erecta (L.) Rausch.</i>	вологі луки	восени або рано навесні
<i>Chelidonium majus L.</i>	узлісся, вздовж доріг	травень
<i>Urtica dioica L.</i>	вологі місця серед чагарників, узлісся, вздовж доріг	червень, серпень
<i>Hypericum perforatum L.</i>	сухі місця, на схилах, по чагарниках	червень-серпень
<i>Origanum vulgare L.</i>	розріджені хвойні ліси, узлісся, серед чагарників, на схилах	червень-серпень

Таким чином, лікарські та плодово-ягідні рослини займають різноманітні екотопи, причому найчастіше зростають на вирубках та узліссях.

Крім бджільництва, збору лікарських, плодово-ягідних рослин у Сторожинецькому держспеціалізованому АПК проводиться підсочування беріз на ділянках, що призначені для проведення рубок головного користування та збір грибів. Так, у 2009 р. Сторожинецьким держспеціалізованим АПК було заготовлено 23 т. березового соку та 12, 4 т. підпеньків.

Нами підрахована вартість сировини недревних ресурсів лісу, що отримав у 2009 р. Сторожинецький держспеціалізований АПК (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика обсягів заготівлі недревних ресурсів лісу Сторожинецьким держспеціалізованим АПК за 2009 р.

№ п/п	Назва сировини	Запланований обсяг заготівлі, кг	Вартість 1 кг, грн.	Загальна вартість
1.	Сік березовий	23 000	4	92 000
2.	Гриби підпеньки	12400	8	99 200
3.	Горобина чорнопліва	1600	8	12 800
4.	Звіробій звичайний	500	15	1 500
5.	Кропива дводомна	500	10	5 000
6.	Мати-й-мачуха звичайна	100	10	1 000
7.	Подорожник великий	100	10	1 000
8.	Шипшина собача	1000	20	20 000
9.	Малина звичайна	2000	6	12 000
10.	Ожина звичайна	2000	6	12 000
11.	Чорниця звичайна	500	8	4 000
	Всього	43700		260 500

Отже, загальна вартість від заготівлі недревної продукції лісу Сторожинецького держспеціалізованого АПК за 2009 р. становила 260 500 грн.

Висновки

1. У Сторожинецькому держспецлісгоспі АПК розвиваються наступні види використання недеревної продукції лісу: бджільництво, збір лікарських, плодово-ягідних рослин, підсочування беріз на ділянках, що призначені для проведення рубок головного користування та збір грибів.
2. Основними медоносами є малина звичайна, іван-чай вузьколистий, липа серцелиста, робінія псевдоакація та клен гостролистий.
3. Лікарські та плодово-ягідні рослини Сторожинецького держспецлісгоспу АПК найчастіше зростають на вирубках та узліссях.
4. Від заготівлі недеревних ресурсів Сторожинецький держспецлісгосп АПК за 2009 р. отримав 260 500 грн.

1. *Бабич І.А.* Бджільництво / І.А. Бабич, А.Г.Мегедь. – К.: Урожай, 1989. – 272 с.
2. *Герасимович В.Н.* Методология экономической оценки природных ресурсов / В.Н. Герасимович, А.А. Голуб. – М.: Наука, 1988. – 144 с.
3. *Лікарські рослини: енциклопедичний довідник* / [за ред. Гродзинського А.М.]. – К.: Українська енциклопедія, 1992. – 544 с.
4. *Определитель высших растений Украины* / [Доброчаева Д. Н., Котов М.И, Прокудин Ю.Н. и др.]. – К.: Наукова думка, 1987. – 548 с.
5. *Попович С.Ю.* Заповідне лісознавство / Попович С.Ю., Корінько О.М., Устименко П.М. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 384 с.
6. *Швиденко А.Й.* Ліси та лісівництво в Україні / Анатолій Йосипович Швиденко. – Чернівці: Рута, 2002. – 28 с.

Н.Я. Хлистун, М. Г. Малованюк, І.Т. Паламар

Черновицкий факультет Национального технического университета «Харьковский политехнический институт», Украина

Ботанический сад Черновицкого национального университета им. Ю.Федьковича, Украина

К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ НЕДРЕВЕСНЫХ РЕСУРСОВ ЛЕСА СТОРОЖИНЕЦКОГО ГОСПЕЦЛЕСХОЗА АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

В результате исследований установлено, что на территории Сторожинецкого госпелесхоза развиваются следующие виды использования недревесной продукции леса: пчеловодство, сбор лекарственных, плодово-ягодных растений, березового сока на участках, которые предназначены для проведения рубок главного пользования и сбор грибов.

Ключевые слова: лекарственные растения, плодово-ягодные ресурсы, недревесные ресурсы леса, лесные экосистемы, производительность

N.Ya Khlystun, M.G. Malovanyuk, I.T. Palamar

Chernivtsy Faculty of National Technical University «Kharkiv Politechnical Institute», Ukraine

Botanic garden of Chernivtsy National University by J.Fedkovych, Ukraine

TO QUESTION OF INVESTIGATION THE NONWOOD RESOURCES OF FOREST IN STOROZHYNETS'KYI STATE SPECIAL FORESTRY OF AGRICULTURAL SECTOR

In results of investigations was found that on the territory of Storozhynets'kyi state special forestry of agricultural sector carry out: development of bee-keeping pick medical and fruit-berries plants gathering the birch juice and mushroom-picking

Key words: medical plants, fruit-berry resources, nonwood resources, forest ecosystem, productivity

Рекомендує до друку

Надійшла 27.11.2009

М.М. Барна